

Kunskapsunderlag

– gemensamt skyddat boende för kvinnor och medföljande barn, i samverkan mellan länets kommuner, Norrbottens läns landsting och Region Nord - Polisområde Norrbotten

samverkan
mot våld

Erkännande och tack!

Jag vill rikta ett stort tack till den arbetsgrupp som tillsammans med mig har arbetat fram överenskommelsen och till kvinnojourer i Norrbotten som har bidragit med sina erfarenheter och kunskaper. Tack även till strategen för socialtjänsten, Kommunförbundet Norrbotten och till chefen för hälso- och sjukvården, Norrbottens läns landsting för dialog och processande i utveckling av kunskapsunderlaget och överenskommelse. Överenskommelsen och kunskapsunderlaget är ett resultat på samverkan mellan myndighetsaktörer i Norrbotten och samarbete har skett med individuella kvinnojourer och med Eva Engman, ordförande för länsföreningen kvinnojourer i Norrbotten.

Arbetsgruppen bestod av:

Anna-Greta Brodin, socialchef Kalix

Monica Westman, IFO chef Kalix

Marika Rissanen-Korpi, socialchef Gällivare

Jenny Nichana-Lindberg, avdelningschef Kiruna

Gunborg Flygare/Seija Uusitalo, Kiruna kommun

Greger Pettersson, avdelningschef Piteå

Roger Burman, verksamhetsområdeschef, stöd till barn o familj, Piteå

Carin Boström, enhetschef, Piteå

Marianne Persson, chef personsäkerhetsgruppen Polisen

Åsa Sannerborg, brottsoffersamordnare, Polisen

Lisa Lindström, utvecklingsledare, Länsstyrelsen

Kerstin Wanhatalo, samordnare, Freda mottagningen, Luleå

Eva-Lena Holmkvist Parkström, Norrbottens läns landsting

Sammanfattning

På internationell, nationell, regional och lokal nivå har beslutsfattare tydligt angett vikten av att arbeta för kvinnors rättigheter och att få stopp på mäns våld mot kvinnor och visat på ambitions- och kvalitetshöjning när det gäller insatser för våldsutsatta kvinnor och barn¹. Sveriges regering och riksdag har uppmärksammat kvinnofrid och våld i nära relationer genom flertalet satsningar inom området².

I Norrbotten har länets kommuner, landstinget, polisen samt åklagarmyndigheten genomfört en länsövergripande satsning, *Samverkan mot våld*. Syfte har varit att höja kvaliteten vad gäller insatser till kvinnor som är utsatta för våld i nära relation, barn som bevittnat/upplevt våld samt till män som utövar våld och att skapa förutsättningar för ett jämlikt stöd i hela länet. *Samverkan mot våld* pågår i en fortsatt gemensam satsning och länssamordnaren har uppdrag att bland annat driva på processen för ett samlat arbete rörande skyddat boende.

I maj har den politiska samverkansberedningen gett uppdrag till länsstyrgruppen att utreda förutsättningar för ett skyddat boende för våldsutsatta kvinnor och medföljande barn i Norrbotten. Uppdraget lämnades över till länssamordnaren, *Samverkan mot våld*, att utföra med ledning av strategien för socialtjänsten, Kommunförbundet Norrbotten och chefen för Hälso- och sjukvårdsenheten, Norrbottens läns landsting. Uppdraget består av två delar:

- Kunskapsunderlag
- Överenskommelse med beskrivning av verksamhetens innehåll, ansvarsfördelning, organisation och finansiering.

Kunskapsunderlaget omfattar sammanställning av information som framkommit genom granskning av litteratur, samtal med kommunala och ideella aktörer inom sakområdet mäns våld mot kvinnor och verksamheter som driver skyddade boenden samt genom studiebesök. Länets kommuner, polismyndigheten, kvinnojourer i Norrbotten och verksamheter skyddade boenden i andra regioner har lämnat information samt förmedlat erfarenheter från kvinnor som upplevt våld i nära relationer och som bott i tillfälliga boenden i länet på grund av hot och risk för upprepat våld.

Länssamordnarens bedömning är att det finns behov av differentierade boendeformer för kvinnor och medföljande barn som är utsatta för våld i nära relationer. Behoven är individuella och varierar mellan olika kvinnor och barn. Skyddat boende anpassat till kvinnor och barn som har omfattande behov av skydd, stöd och hjälp behövs i Norrbotten.

---

¹ <http://www.jamstall.nu/lagar-och-rattigheter/deklaration-om-avskaffandet-av-allt-vald-mot-kvinnor/>, <http://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/02/CEMR.pdf>, <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Swedish.pdf>, <http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/21/42/ef0318b1.pdf>, <http://www.regeringen.se/content/1/c6/24/31/99/8260b884.pdf>

² <http://www.regeringen.se/content/1/c6/24/82/88/df84eec9.pdf>

Innehåll

Kunskapsunderlag	i
Erkännande och tack!	i
Sammanfattning.....	ii
Innehåll.....	iii
Bakgrund	1
Uppdrag.....	1
Arbetsorganisation avseende uppdraget.....	2
Syfte	2
Metod	2
Definition och grundantaganden om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer och barnens perspektiv	3
Olika former av våld.....	4
Särskilt sårbara grupper.....	5
Uppbrottsprocessen	5
Barnens perspektiv	5
Regelverk och lagstiftning – samhällets ansvar	6
Internationellt	6
Nationellt.....	7
Regionalt	7
Lagstiftning och samhällets ansvar	7
Forskning.....	12
Skyddat boende	13
Definition.....	13
Vem behöver skyddat boende?.....	14
Skyddat boende för kvinnor	14
Barn på skyddat boende.....	15
Tillgänglighet	15
Erfarenheter från andra län.....	15
Aktuell situation i Norrbotten.....	18
Aktuell situation kvinnojourer.....	18
Statistik kvinnojourerna i Norrbotten 2013	18
Kvinnjourernas bedömning	19
Aktuell situation kommunerna	19
Statistik från kommunernas verksamhet för socialtjänst.....	20
Kommunernas bedömning.....	20

Aktuell situation Region Nord-polisområde Norrbotten	21
Statistik polisen 2013	21
Polisens bedömning.....	21
Röster från våldsutsatta kvinnor.....	22
Gemensamt skyddat boende i Norrbotten?.....	22
Länssamordnarens bedömning	23
Överenskommelse skyddat boende	24
Referenser.....	25

Bakgrund

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är en kriminell handling, ett jämställdhets- och samhällsproblem och konsekvenser av våld kan medföra betydande hälsoproblem på kort och lång sikt som allvarligt påverkar förutsättningar för ett liv i trygghet för många människor i Sverige³.

I Sverige och Norrbotten utsätts varje år ett stort antal kvinnor för hot och våld av närstående och många fler barn växer upp i ett hem där våld är en del i vardagen. Många av dem är i behov av skydd och stöd i den akuta situationen, på kort och på lång sikt. För de som är utsatta för upprepat eller livshotande våld av en närstående behövs ofta ett skyddat boende med hög säkerhet, bemanning samt andra relevanta insatser som motsvarar den enskildes behov. I Norrbotten finns begränsade möjligheter att erbjuda differentierade tillfälliga boenden utifrån individers olika behov av skydd, stöd och hjälp. Kommunerna i Norrbotten klarar inte på egen hand de krav som ställs enligt lagstiftningen, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd⁴ samt kvalitetsindikatorerna som gäller för skyddat boende.

Socialstyrelsen publicerade 2013, en nationell kartläggning⁵ av skyddade boenden i Sverige. I den framgick att det i hälften av landets kommuner fanns skyddat boende och att 70 % av dessa drevs av ideella föreningar och ett mindre antal i privat regi (8 %). I kartläggningen framgår att privata aktörer och kommunala boende i hög grad lever upp till kraven som ställs: tar emot flest personer med omfattande behov av stöd, tar emot skyddsökande dygnet runt och har ofta bemanning dygnet runt. Det framgår också att det är skillnader i finansieringsformer där boenden i privat regi finansieras till största del av dygnsavgifter, medan skyddade boenden i ideell regi är beroende av kortsiktiga finansieringsalternativ som kommunala verksamhetsbidrag, statliga projektmedel och har av tradition låga dygnsavgifter.

Under många år har ideella organisationer, kvinnojourer, tillhandahållit stöd och skydd för kvinnor som utsatts för våld av en närstående partner och deras medföljande barn. Kvinnojourerna har haft en betydande roll i att uppmärksamma mäns våld mot kvinnor och drivit frågan om myndigheternas ansvar. Socialtjänstlagen skärptes 2007 och innebär ett större åtagande för kommunerna när det gäller att erbjuda skydd och stöd till kvinnor utsatta för våld i nära relationer. Barn som bevittnar och/eller utsätts för våld är offer för brott och de ska särskilt uppmärksammas utifrån sina egna behov av stöd och hjälp. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd⁶, som trädde i kraft 1 oktober 2014, fastställer och förtydligar krav och rekommendationer för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar gällande våld i nära relationer. I föreskrifterna anges också krav och allmänna råd för insatsen skyddat boende.

Uppdrag

Under 2011- 2013 uppmärksammade projektledaren för *Samverkan mot våld* att kommunerna behöver utveckla och förbättra möjligheterna för kvinnor att erbjudas tillfälligt boende som motsvarar deras och medföljande barns behov av skydd, stöd och hjälp från hot och våld. Kommunförbundets styrelse initierade en enklare undersökning om kommunerna erbjuder tillfälligt boende som motsvarar lagstiftningens krav. Undersökningen utfördes av studenter på Luleå Tekniska Universitet. I samband med länssamordnarens tillträde i januari 2014 uppmärksammades styrelsen på att undersökningen var grund, varpå styrelsen gav länssamordnaren klartecken att fortsätta undersöka situationen. Information om undersökningen delgavs även politiska samverkansberedningen som i maj 2014 gav uppdrag till länsstyrgruppen att utreda förutsättningar för ett länsgemensamt skyddat boende. Under ledning av strateg för socialtjänsten, Kommunförbundet Norrbotten och chef för hälso- och sjukvårdsenheten,

³ NCK- rapport 2014:1

⁴ SOSFS 2014:4

⁵ Nationell kartläggning av skyddade boenden, Socialstyrelsen, 2013-4-4

⁶ SOSFS 2014:4

Norrbottnens läns landsting, påbörjade länsamordnaren uppdraget tillsammans med en arbetsgrupp. Arbetet med uppdraget skyddat boende omfattar kunskapsunderlag samt en överenskommelse som beskriver verksamhetens innehåll, organisation, ansvarsfördelning och finansiering.

Under hösten 2013 uppmärksammade samordnaren på Freda-mottagningen att verksamheten inte hade möjlighet att erbjuda tillfälligt boende i mottagningens lägenheter till personer utsatta för våld i nära relation eftersom boendeformen och insatserna inte motsvarade de våldsutsatta personernas behov. Särskilt framkom att dessa personer hade stark hotbild, stark rädsla samt behov av särskilda insatser utifrån sårbarhetsfaktorer så som funktionsnedsättning, missbruk och problematik kring hedersrelaterat våld. Detta har även uppmärksammats av flertalet andra kommuner och av kvinnojourerna i Norrbotten, att de tillfälliga boende som kan erbjudas till våldsutsatta kvinnor och medföljande barn är begränsade och matchar inte alltid den enskilde kvinnans och medföljande barns behov av säkerhet, stöd och hjälp.

Länsamordnare för *Samverkan mot våld*, Kommunförbundet Norrbotten, fick ett politiskt uppdrag⁷ där kunskapsunderlaget utgör den del som syftar till att presentera samlad information om aktuell kunskap och evidens i ämnet skyddat boende. Underlaget omfattar även förslag på ansvarsfördelning, organisation, verksamhetens innehåll och finansiering. Överenskommelse om skyddat boende för våldsutsatta kvinnor och deras medföljande barn i Norrbottens län utvecklades från detta kunskapsunderlag.

Arbetsorganisation avseende uppdraget

Arbetet med uppdraget skyddat boende har organiserats på följande sätt.

Den politiska samverkansberedningen är politisk ledningsgrupp med länsstyrgruppen som ansvarig tjänstemannagruppering. Länsamordnaren har tagit fram ett kunskapsunderlag och gemensamt med representanter från kommunerna, landstinget, polisen och länsstyrelsen bildat en arbetsgrupp. Under ledning av länsamordnaren har arbetsgruppen arbetat fram en överenskommelse i dialog med strateg för socialtjänsten, Kommunförbundet Norrbotten samt med chef för Hälso- och sjukvårdsenheten, Norrbottens läns landsting.

Syfte

Syftet med kunskapsunderlaget är att presentera samlad information om aktuell kunskap och evidens i ämnet skyddat boende. Kunskapsunderlaget omfattar även förslag på ansvarsfördelning, organisation, verksamhetens innehåll och finansiering. Kunskapsunderlaget och överenskommelsen utgör tillsammans underlag för kommande politiskt beslut gällande gemensamt skyddat boende, för kvinnor och medföljande barn, i samverkan mellan länets kommuner, landstinget och polisen i Norrbotten.

Metod

Kunskapsunderlaget har tagits fram genom litteraturstudier, samtal med utvalda företrädare för kvinnojourer och socialtjänsten samt med företrädare för verksamheter som driver skyddat boende i Malmö, Stockholm, Halland, Uppsala. Dessa företrädare har bidragit med sina erfarenheter och tankar kring skyddat boende. Dialog har även skett med länsgruppen för kvinnofrid. Utformning av förslag till överenskommelse har utförts i samarbete med en arbetsgrupp med utvalda företrädare från kommunerna, landstinget, polisen och Länsstyrelsen i Norrbotten. Arbetsgruppen har bidragit med erfarenheter och tankar om ansvarsfördelning, organisation, verksamhetens innehåll, finansiering. Utöver detta har även studiebesök har gjorts på kommunala skyddade boenden och i lägenheter som är kopplade till Freda-mottagningen i Luleå. Kommunförbundets styrelse, politiska samverkansberedningen, socialnämndsordföranden, länsstyrgruppen har fortlöpande informerats om arbetet samt haft möjlighet att bidra med reflektioner. Specialistgruppen, myndigheter och kompetensgruppen, ideella organisationer, har varit referensgrupp för överenskommelsen.

---

⁷ Bilaga Uppdragsbeskrivning skyddat boende

Arbetet med kunskapsunderlaget och överenskommelsen har utgått från uppdraget från den politiska samverkansberedningen och slutrapporten *Samverkan mot våld*⁸. Kunskapsunderlaget och överenskommelsen har utförts med beaktande av internationella, nationella, regionala riktlinjer och strategier⁹, handlingsplaner, lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd.

Definition och grundantaganden om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer och barnens perspektiv

Många gånger använder forskare och även praktiker en ekologisk förklaringsmodell till mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Den ekologiska modellen bygger på teorin om att det inte finns en ensam faktor som kan beskriva varför män använder våld mot kvinnor i nära relationer. Modellen försöker istället att kombinera flera olika teorier och förklaringar och innebär en insikt om samspelet mellan ett antal samvarierande faktorer så som individ, samhälle, relation och struktur¹⁰.

Struktur: normer, acceptans av våld som sätt att lösa konflikter, maskulinitet förknippas med dominans eller aggression, rigida könsroller.

Samhälle: påfrestande sociala förhållanden, gruppnormer som legitimerar våld, isolering av kvinna och familj.

Relationen: bristande förmåga att hantera relationer, äktenskaplig konflikt, våldsutövaren tar kontroll och fattar beslut i familjen.

Våldsverkaren som individ: bevittna våld i familjen som barn, bristande omvårdnad under uppväxt, individualpsykologiska faktorer, missbruk

Enligt den ekologiska modellen är det inte en enstaka faktor som orsakar våldet, utan ett antal samvarierande faktorer. Enligt WHO är det vetenskapliga underlaget otillräckligt för att generellt klarlägga faktorer som orsakar våld. Dessutom är det riskabelt att skilja faktiska orsaker från socioekonomiska och andra omständigheter som förekomst av våld samvarierar med¹¹.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är för komplext för att beskrivas med ett perspektiv. Våldsverkarens handlingar och den våldsutsattas reaktioner behöver förstås i ett vidare socialt sammanhang. Där både våldsutövaren och den våldsutsatta bedömer sina handlingar utifrån det faktiska och förväntade bemötandet/respons från omgivningen. Våld är ensidig handling där våldsutövaren är ansvarig för sina handlingar. I situationer där det förekommer förtryck och våld finns också motstånd. Att synliggöra de subtila handlingar som den våldsutsatta gör i situationen kan bidra till återhämtning och självläkning¹². Det språk som används för att beskriva mäns våld mot kvinnor behöver synliggöra vad det handlar om, att det är våld. Att tydliggöra att det handlar om våld stödjer våldsutsattas upprättelse och våldsutövares ansvarstagande. Allan Wade, familjeterapeut i Canada och en av upphovsmakare till responsbaserad praktik, menar att "lika lite som vi kan kalla bankrån för banktransaktion, kan vi kalla våld för konflikt".

Följande grundantaganden har sammanställts från litteratur, föreläsningar och delbetänkandet SOU 2014:71. För att förebygga mäns våld mot kvinnor och våld i när relationer behöver arbetet inriktas på flera nivåer:

- Universellt förebygga våld.
- Arbeta för att tidigt upptäcka våld och möjliggöra insatser till förändring, förhindra att våld upprepas.

Grundantaganden om våld:

- Våld är en kriminell handling.

⁸ Slutrapport Samverkan mot våld, projektledare Annika Stävenborg

⁹ Länsstyrelsens strategi för jämställdhetsintegrering i Norrbotten 2014-2016

¹⁰ Våld – handboken om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld, Socialstyrelsen, 2011

¹¹ WHO, World Report on Violence and Health, s.12

¹² Wade, A, konferens Luleå, januari 2012

- Våld är en valbar ensidig handling som är utövarens ansvar.
- Våld har sin grund i det ojämställda samhället.
- Våld medför konsekvenser för hälsan under lång tid och är samhällsekonomiskt kostsamt.
- Våld innebär konsekvenser för alla inblandade och ska betraktas som säkerhetsrisk.

Grundantaganden om vad som underlättar förändringsprocesser så att våld upphör:

- Språket, våld ska benämnas.
- Att tillfrågas om utsatthet för våld.
- Bra bemötande från omgivningen med tillit till människors förmåga att ta kontroll över sina liv och synliggörande av motstånd påverkar våldsutsattas känsla av upprättelse och återhämtningsprocess.
- Stöd, respekt, empati till både offer och förövare istället för ifrågasättande, fördömande och moraliserande.
- Förmåga bland samhällets aktörer att organisera skydd, stöd och hjälp som kommer våldsutsatta personer till gagn så att förtroende och trygghet kan växa.

Olika former av våld

FN's deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor antogs av FN's generalförsamling 1993 och skrevs under av Sverige. FN:s definierar mäns våld mot kvinnor som,

Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtryckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet¹³.

Enligt deklarationen är mäns våld mot kvinnor ett historiskt uttryck för ojämlika maktförhållanden mellan könen, vilket medverkar till att kvinnor fortsätter att tvingas in i en underordnad ställning i förhållande till män.

Per Isdal, norsk psykolog och grundaren till Alternativ till våld i Norge, en behandlingsmodell för män som utövar våld, definierar våld i boken *Meningen med våld* på följande sätt,

Våld är varje handling riktad mot en annan person som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får den andra personen att göra något mot sin vilja och/eller att avstå göra något den vill. (Isdal, 2001:34)

Den här definitionen är något vidare och omfattar även våld utövat i samkönade relationer samt av kvinnor mot män. Det grova systematiska våldet är det som är mest förekommande mot kvinnor av en partner eller tidigare partner. Det är fyra till fem gånger vanligare för en kvinna att dödas av våld i nära relation än att en man gör det. Våld omfattar många handlingar av olika karaktär som syftar till att påverka andra personer. Vanligtvis förknippas ordet våld med fysiska handlingar men det är att begränsa begreppet, istället måste begreppet vidgas till att omfatta alla slags handlingar som orsakar rädsla, smärta eller kränker. Olika former av våld kan enligt Isdal, 2001, delas in i följande grupper:

Fysiskt våld innebär en bred mängd handlingar, t.ex. knuffa, hålla fast, skaka, nypa, slå med eller utan tillhygge, sparka, knivhugga, skjuta. Konsekvenser för fysiskt våld kan vara allt från dödsfall till en kortvarig smärta och/eller långvarig rädsla för utövaren även när det fysiska våldet inte förekommer.

Psykiskt våld kan omfatta direkta eller indirekta hot t.ex. att genom diffusa uttalanden eller genom att använda kroppen förmedla möjligt våld, sårande och kränkande beteenden genom ord eller andra uttryck som syftar till att förminska, förödmjukande beteenden som sätter personen i dålig dager t.ex.

¹³ FN deklaration mot våld mot kvinnor (1993)

offentligt eller inför barnen, kontroll med makt och hot d.v.s. att begränsa friheten t.ex. tid, aktiviteter, social kontakt, klädsel, uppförande. En vanlig form är utfrågning och tvång att redogöra var och med vem man varit, svartsjuka, isolering.

Sexuellt våld kan innebära sexuella trakasserier, sexuell påtryckning, tvång att utföra sexuella handlingar man inte önskar, tvång att ha sex med andra personer, föremål eller djur. Sexuellt våld kan vara den mest nedbrytande våldsformen och får långvariga konsekvenser för den utsatta¹⁴.

Materiellt våld som riktas mot saker eller föremål som kan vara värdefulla för den som utsätts och syftet kan vara att skrämja. Det kan handla om att slå sönder möbler, riva sönder kläder, kasta saker mm.

Latent våld fungerar i kraft genom sin potentiella möjlighet till våld. Den utsatta begränsar sitt beteende, handlingar och ord, utifrån risken för att utsättas för fysiskt våld. Den utsatta agerar strategiskt för att undvika våld och försöker skydda sig från våldshandlingar från den som utövar våld.

Försummelse är en form av våld som särskilt inriktar sig mot en persons sårbarhet t.ex. mot en funktionsnedsättning. Att undanhålla hjälpmedel, mediciner och försvåra vardagen för någon med särskild sårbarhet utifrån funktionsnedsättning och ålder, t.ex. att rulla undan rullstolen för någon med rörelsenedsättning, att mata någon med för varm mat, eller duscha någon i för kallt eller varmt vatten.

Våld kan omfatta brottsliga handlingar och även handlingar som enligt lagstiftningen inte betraktas som brottsliga, t.ex. verbala kränkningar, isolering från familj och vänner, men de kan ingå i ett mönster i utövningen av våld¹⁵.

Särskilt sårbara grupper

Många kvinnor utsätts för våld av närstående, oftast en partner eller före detta partner, och brottet är en särskild form av utsatthet¹⁶. Där utsattheten karakteriseras av att våldsutövaren är en person som förväntas eller förväntades ha en nära och förtroendefull relation till kvinnan. Mäns våld mot kvinnor är ofta, eller riskerar att bli, upprepat och systematiskt¹⁷.

Kvinnor har olika förutsättningar i livet och en del är särskilt sårbara på grund av fysisk eller psykisk funktionsnedsättning, eget missbruk. Andra särskilt sårbara grupper är kvinnor med utländsk bakgrund, kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, kvinnor från ursprungsbefolkningen och minoriteter samt HBTQ personer. Sårbarheten kan medföra svårigheter till upptäckt, svårigheter att få skydd, hjälp och stöd samt svårigheter att få rätt insatser i rätt tid. Kvinnor från sårbara grupper står ofta i särskild beroende ställning till den som utövar våld mot dem¹⁸.

Uppbrottsprocessen

Generellt är en relationsbrytning, från en partner som inte utövar våld, en process som kan ta olika lång tid. Att bryta upp från en partner, som utsätter en för våld, medför dock ökad risk för upprepat och dödligt våld. Den våldsutsatta kvinnan kan göra bedömningen att stanna kvar med en våldsam partner om det alternativet upplevs säkrare och om samhället inte synliggör de insatser som finns till hjälp. De allra flesta våldsutsatta kvinnor lämnar så småningom en partner som är våldsam och då ofta med hjälp av externt stöd¹⁹. Samhället har ett ansvar att tillhandahålla stöd, hjälp och skydd till våldsutsatta kvinnor och medföljande barn. Våldsutsatta kvinnor är en heterogen grupp där varje individ har olika behov av stöd, skydd och hjälp från samhället och där samhällets insatser behöver utformas så att de motsvarar individens behov.

Barnens perspektiv

Barn som bevittnar och/eller upplever våld i sin familj påverkas på olika sätt av att leva i en oförutsägbar vardag där hemska saker kan hända när som helst. Många barn är oroliga, rädda, skrämda

¹⁴ NCK – rapport 2014:1

¹⁵ Fristad från våld – vägledning om skyddat boende, Socialstyrelsen, artikelnummer 2013-9-2

¹⁶ Prop. Kvinnofrid 1997/98:55 s. 76

¹⁷ Våld- handbok om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld

¹⁸ Utdrag ur NCK - rapport 2010:04

¹⁹ Schaeffer Lindgren. M, 2012

och kan uppvisa beteenden som utåtagerande eller tillbakadragenhet, får svårt att sova och riskerna för koncentrationssvårigheter, problem med sociala relationer och andra hälsoproblem är påtagliga²⁰. Många barn som bevittnar/upplever våld kan direkt utsättas för fysisk skada i samband med våldsverkarens utövande av våld mot en närstående och risken är stor för att barnet utvecklar post traumatisk stress symptom om våldet inte upphör och stöd erbjuds²¹.

Barnkonventionen och svensk lagstiftning anvisar att barn har rätt att växa upp under trygga förhållanden och sedan 1979 är det enligt svensk lagstiftning förbjudet att aga barn. Barnets bästa bör komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn vare sig åtgärder kommer från offentliga, privata aktörer, rättsväsendet, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Barnkonventionen anger en syn på barn som självständiga individer med egna rättigheter. Barn har svårt att bli hörda, för att de ska bli hörda och få sina rättigheter tillgodosedda krävs det att någon vuxen uppmärksammar deras situation, lyssnar och agerar.

Grundantaganden om barn som lever med våld i sin familj är att de är särskilt utsatta och att barnperspektivet ska vara överordnat. Det innebär att:

- Barns rätt till skydd, inför insatser ska det beaktas om insatsen ökar barnets trygghet eller om den utgör en risk.
- Barns rätt till delaktighet i processer som påverkar deras liv betyder att barn har rätt till information om vad som planeras, görs för dem och deras familj. Barnet ska ges möjlighet att uttala sig om planerna och genomförandet.
- Barns egen rätt till insatser innebär att dessa ska konkretiseras i personresurs, tid och plats avsedd för barnet,

Regelverk och lagstiftning – samhällets ansvar

Internationella, nationella och regionala vägledande dokument, riktlinjer och överenskommelser anvisar medlemsstater, myndigheter och andra aktörer vad arbetet mot mäns våld mot kvinnor ska omfatta.

Utformning av handlingsplaner och strategier och också betydelse för hur samhället ska tillgodose insatser som motsvarar enskildas behov av skydd, stöd och hjälp²².

Internationellt

FN's deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor, FN's barnkonvention är två viktiga internationella anvisningar till medlemsstater världen över. Uppföljning av dessa sker med jämna mellanrum genom FN's bevakningsorgan där Sverige många gånger har fått skarp kritik för hur arbete mot mäns våld mot kvinnor organiseras och utvecklas. Enligt rapport från FN's barnrättskommitté²³ har Sveriges arbete med barnkonventionen behov av att förstärkas och Sverige har vid flertalet granskningar fått skarp kritik av FN's barnrättskommitté.

Under 2014 skrev alla 14 kommuner i Norrbotten och Norrbottens läns landsting som första region i Sverige på den europeiska jämställdhetsdeklarationen, CEMR²⁴, där särskilt artikel 22 anvisar på arbetet mot mäns våld mot kvinnor och vilka åtaganden regionen Norrbotten har förbundit sig till.

Istanbul konventionen²⁵ tillkom under 2011 och under 2014 skrev Sverige på den juridiskt bindande konventionen som trädde i kraft 1 juli 2014. Även denna europeiska konvention visar på ett tydliggörande och anvisar medlemsländerna att arbeta för avskaffande av våld mot kvinnor på olika

²⁰ Rösare, P, konferens, Luleå, oktober 2014

²¹ Nordanger & Almqvist, konferens, Stockholm, september 2014

²² <http://www.jamstall.nu/lagar-och-rattigheter/deklaration-om-avskaffandet-av-allt-vald-mot-kvinnor/>

²³ Committee on the Rights of the Child, 2009

²⁴ <http://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/02/CEMR.pdf>

²⁵ <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%202010%20Swedish.pdf>

nivåer och sätt. Det förpliktar att konkreta skyddsåtgärder tillhandahålls kvinnor och medföljande barn bland annat tillhandahållande av skyddade boenden .

Artikel 23 – Skyddat boende

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att tillhandahålla lämpliga och lättillgängliga skyddade boenden i tillräckligt antal så att brottsoffren ska vara trygga och för att aktivt vända sig till brottsoffer, särskilt kvinnor och deras barn.

Nationellt

Regering och riksdag har under många år gjort stora satsningar för att förbättra insatser för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Regeringens handlingsplan²⁶ angav tonen för hur arbetet skulle ske nationellt. Det uppmärksammades att handlingsplanen och satsningar inte var tillräckliga och att arbetet mot våld mot kvinnor och våld i nära relationer gick för sakta. En nationell samordnare, Carin Götblad, fick regeringens uppdrag att undersöka arbetet och komma med förslag på effektivisering och viktiga åtgärder som skyndsamt kan utveckla arbetet som myndigheter gör för att verka för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat/upplevt våld och för våldsutövare. Femtio förslag presenterades i utredningen²⁷ i juni 2014, ett förslag gällde att förbättra och höja kvaliteten och skapa en mer rättsäker situation för våldsutsatta kvinnor och barn i behov av skyddat boende. Regeringen har dessutom beslutat att utreda förutsättningar för en nationell strategi som ska kopplas till regional och lokal nivå. Ett delbetänkande²⁸ *Ett jämställt samhälle fritt från våld* publicerades under hösten 2014 och arbetet med den nationella strategin beräknas vara klar juni 2015.

Regionalt

I Norrbotten har länsgruppen för kvinnofrid under flera år arbetat mot mäns våld mot kvinnor och tagit fram en handlingsplan för myndighetssamverkan och Länsstyrelsen har haft en betydande roll för kompetensutveckling och metodstöd i sakområdet mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelsens strategi för jämställdhetsintegrering 2014- 2016²⁹ och landstingets ställningstagande för jämställdhet³⁰ anger riktning, mål och aktiviteter, som på regional nivå ska motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Det länsövergripande myndighetssamverkansprojektet *Samverkan mot våld* utvecklade en basnivå³¹ avseende samverkansmyndigheternas insatser vid våld i nära relationer som syftar till att förtydliga myndigheternas roller och ansvarsområden.

Lagstiftning och samhällets ansvar

Det är många myndigheter som omfattas av lagstiftning som reglerar ansvar för skydd, stöd och hjälp för kvinnor som utsätts för våld i nära relation och barn som bevittnar/upplever våld i familjen. I det här avsnittet behandlas kommunernas, hälso- och sjukvårdens samt polisens ansvar enligt respektive lagstiftning kopplat till brottsoffer särskilt våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Kommunernas ansvar och socialtjänstlagen

Kommunerna har ansvar för många frågor som berör kommunens invånare och kommunens socialnämnd har ansvar för det sociala stödet till kommunens invånare. I socialtjänstlagen³² hittas regleringar för det sociala området som gäller och särskilda kapitel och paragrafer som gäller för brottsoffer. Socialtjänstlagen är en ramlag och ger kommunerna stor frihet att anpassa verksamhet efter lokala förutsättningar.

²⁶ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/21/42/ef0318b1.pdf>

²⁷ SOU 2014:49

²⁸ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/24/82/88/df84eec9.pdf>

²⁹ [http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/Extern-strategi-jamstalldhetsintegrering-Norrboten%2020142016%20\(4\).pdf](http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/Extern-strategi-jamstalldhetsintegrering-Norrboten%2020142016%20(4).pdf)

³⁰ <http://www.nll.se/publika/lg/ekpl/J%C3%A4mst%C3%A4lldhet/Handlingsplan%20J%C3%A4mst%C3%A4lldhetsintegrering%202014.2016.pdf>

³¹ Basnivå avseende myndighetssamverkan vid våld i nära relation, Stävenborg, 2012

³² Socialtjänstlagen 2001: 453

2 kap. 1 § SoL

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

7§ När den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med landstinget upprätta en individuell plan. Planen ska upprättas om kommunen eller landstinget bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål. Planen ska när det är möjligt upprättas med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det.

Av planen ska det framgå

- 1. Vilka insatser som behövs.*
- 2. Vilka insatser som respektive huvudman ska svara för.*
- 3. Vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller landstinget, och*
- 4. Vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen. Lag (2009:981).*

Det som gäller socialtjänstens ansvar för brottsoffer regleras i 5 kap 11§ och lagstiftningen skärptes juli 2007.

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott. Socialnämnden ansvarar för att barn får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden har det yttersta ansvaret för att personer som utsatts för brott får det stöd och den hjälp de behöver. Socialtjänsten ansvarar för att utifrån en utredning av den våldsutsatta och eventuella barns behov bedöma vilken insats som är lämplig, t.ex. i form av skyddat boende³³ (prop. 2006/07:38 s. 12; SOSFS 2014:4).

Socialstyrelsen ger anvisningar, via föreskrifter och allmänna råd³⁴ och vägledningar, för att förtydliga vad socialnämnden ska och bör erbjuda till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat/upplevt våld³⁵.

Den 1 oktober 2014 trädde Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd³⁶ våld i nära relationer, i kraft. När det gäller insatser till våldsutsatta vuxna och barn som bevittnat/upplevt våld anges följande,

7 kap. Insatser

Insatser till våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer

Stöd och hjälp

1 § Socialnämnden ska erbjuda

1. våldsutsatta vuxna,

³³ Prop. 2006/07:38 s. 12; SOSFS 2014:4

³⁴ SOSFS 2014:4

³⁵ Prop. 2006/07:38 s. 12; SOSFS 2014:4

³⁶ SOSFS 2014:4

2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller
3. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld

Insatser akut och på kort och lång sikt med utgångspunkt i behovet av skydd, stöd och hjälp.

Allmänna råd

Socialnämnden bör kunna erbjuda stöd och hjälp i form av bl.a.

- information och råd,*
- stödsamtal,*
- hjälp att ordna stadigvarande boende,*
- stöd i föräldraskap,*
- förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer, och*
- hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården och andra myndigheter, t.ex. Polisen och Skatteverket.*

När det gäller skydd i ett tillfälligt boende menar Socialstyrelsen att följande ska och bör gälla,

2 § Socialnämnden ska vid behov erbjuda

Våldsutsatta vuxna

Den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller

Den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld

Stöd och hjälp i form av ett lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen.

Allmänna råd

Om den våldsutsatta behöver stöd och hjälp i ett skyddat boende bör boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp. Det boende som erbjuds den våldsutsatta bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn oavsett ålder och kön. Om det skyddade boendet tar emot barn, bör det i boendet finnas personal med kunskaper om barns behov.

I Socialstyrelsens vägledning, *Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende*, framgår att kommunerna har ett tydligt ansvar att erbjuda skyddat boende med differentierat innehåll och skydds nivå. Alla som blivit utsatta för våld eller riskerar att utsättas för våld har rätt till skydd och stöd utifrån sina individuella behov³⁷. Vägledningen syftar till att stärka den skyddssökandes rättsäkerhet. En person utsatt för våld och/eller hot om våld kan anses vara skyddssökande och i behov av olika insatser till hjälp för skydd och stöd i den akuta situationen. Den skyddssökande personens egen upplevelse av våld och/eller hot om våld ska enligt Socialstyrelsen tillmätas stor betydelse.

Hälso- och sjukvårdens ansvar och hälso- och sjukvårdslagen

Landstingets ansvar och uppdrag regleras i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), (HSL) och förändringar i lagstiftningen träder i kraft 2015-01-01. HSL innehåller de grundläggande reglerna för all hälso- och sjukvård. Lagen anger mål för hälso- och sjukvården och krav på god vård.

2 § Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården skall ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård skall ges företräde till vården. Lag (1997:142)

³⁷ *Fristad från våld, en vägledning om skyddat boende*, Socialstyrelsen, 2013

HSL innehåller bestämmelser om vårdens kvalitet och att vården ska bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet för att tillgodose patientens behov av trygghet i vård och behandling.

2 a §/Träder i kraft I:2015-01-01/ *Hälso- och sjukvården ska bedrivas så att den uppfyller kraven på en god vård. Detta innebär att den ska särskilt*

1. vara av god kvalitet med en god hygienisk standard och tillgodose patientens behov av trygghet i vården och behandlingen,
2. vara lätt tillgänglig,
3. bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet,
4. främja goda kontakter mellan patienten och hälso- och sjukvårdspersonalen,
5. tillgodose patientens behov av kontinuitet och säkerhet i vården.

Olika insatser för patienten ska samordnas på ett ändamålsenligt sätt.

Varje patient som vänder sig till hälso- och sjukvården ska, om det inte är uppenbart obehövligt, snarast ges en medicinsk bedömning av sitt hälsotillstånd. Lag (2014:822).

2 b §/Träder i kraft I:2015-01-01/ *Patienten och dennes närstående ska ges information enligt vad som anges i 3 kap. patientlagen (2014:821).Lag (2014:822).*

2 c §/Träder i kraft I:2015-01-01/ *Hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa. Lag (2014:822).*

I frågor som rör barn ska hälso- och sjukvården särskilt beakta barns behov.

2 f § *Hälso- och sjukvården ska på socialnämndens initiativ, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 6 kap. 12–14 § patientsäkerhetslagen (2010:659) och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).*

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Lag (2010:662).

2 g § *Hälso- och sjukvården ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med*

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, eller
3. är missbrukare av alkohol eller annat beroendeframkallande medel.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider. Lag (2009:979).

Samverkan kring enskilda som har behov av insatser från landsting och kommun:

3 f § *När den enskilde har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten ska landstinget tillsammans med kommunen upprätta en individuell plan. Planen ska upprättas om landstinget eller kommunen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål.*

Planen ska när det är möjligt upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det.

Av planen ska det framgå

1. vilka insatser som behövs,
2. vilka insatser respektive huvudman ska svara för,
3. vilka åtgärder som vidtas av någon annan än landstinget eller kommunen, och
4. vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen. Lag (2009:979).

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd gäller även för hälso- och sjukvården och enligt SOSFS 2014:4 och 14 kap. 1 § i Socialtjänstlagen har hälso- och sjukvårdspersonal skyldighet att anmäla när misstanke finns om att barn eller ungdomar under 18 år bevittnat våld, blivit utsatta för våld, övergrepp eller på annat sätt far illa.

Det finns inte någon särskild skrivning i hälso- och sjukvårdslagen som särskilt reglerar vård till våldsutsatta kvinnor³⁸. Hälso- och sjukvårdslagens definition av ”en god vård” tydliggör den skyldighet som hälso- och sjukvårdspersonal har i omhändertagandet och bemötandet av våldsutsatta kvinnor. Steget från att lämna en partner som är våldsam är stort och vården bör därför vara lättillgänglig. Den våldsutsatta är ofta fylld av skam- och skuld känslor och ett bra bemötande är grunden för att kunna känna sig trygg nog att berätta om sin situation. Den våldsutsatta kvinnan måste bli synliggjord för att behandlings-/läkningsprocessen ska kunna påbörjas. Den våldsutsatta kvinnan bör stöttas på vägen mot ett självständigt beslut om sitt fortsatta liv och informeras om den hjälp som finns att få. God kontakt mellan vårdgivare och den våldsutsatta är av allra största vikt.

Polisens ansvar och polislagen

Polisens ansvar och uppgifter regleras i polislagen (1984:387) och en ny lagstiftning³⁹ träder i kraft 2015-01-01 och till polismyndighetens uppgifter hör att,

2 §

1. förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,
2. övervaka den allmänna ordningen och säkerheten och ingripa när störningar har inträffat,
3. utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal,
4. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen,
5. fullgöra den verksamhet som ankommer på Polismyndigheten enligt särskilda bestämmelser. Lag (2014:588).

När det gäller samverkan med andra myndigheter och organisationer gäller följande från 2015-01-01,

6 § Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska samarbeta med varandra och med åklagarmyndigheterna.

Polismyndigheten ska fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap 1 § socialtjänstlagen (2001:453)

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska också samarbeta med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten.

Andra myndigheter ska ge polisen stöd i dess arbete. Lag (2014:588).

Föreskrifter och allmänna råd

Föreskrifter är juridiskt bindande och innebär att de är bindande regler som är beslutat av i detta fall Socialstyrelsen. Allmänna råd kompletterar föreskrifterna, är inte bindande, och anger hur myndigheter tillämpar och bör handla i ett visst avseende. De allmänna råden är avsedda till hjälp och ger generella rekommendationer om hur man tillämpar en föreskrift och anger hur någon, kommunen, kan eller bör handla i ett visst hänseende. Allmänna råden är en hjälp för en tillsynsmyndighet att tolka en lag, förordning eller föreskrift. Tillsammans med omständigheterna i det enskilda fallet utgör det allmänna rådet underlag för en tillsynsmyndighets beslut om ett föreläggande eller ett förbud, och det beslutet är bindande för den det riktar sig till. Det är viktigt för kommuner att informeras om att även om allmänna råden inte är juridiskt bindande så har de stor betydelse för beslut i samband med tillsyn⁴⁰ och utövande av god kvalitet.

³⁸ Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld, slutrapport från en nationell tillsyn 2012-2013, IVO 2014-2

³⁹ Lag 2014:588

⁴⁰ Muntligt samtal med Marit Birk, jurist, Socialstyrelsen, december 2014

Samverkan

I Norrbotten ska myndigheternas insatser vid våld i nära relation bedrivas med god kvalitet i hela länet, med en likvärdig rättsäkerhet, skydd, stöd och behandling, oavsett i vilken kommun brottet aktualiseras. I syfte att uppnå god kvalitet samt möjlighet till uppföljning har länets kommuner, Norrbottens läns landsting, Polismyndigheten Norrbotten och Åklagarmyndigheten upprättat en tydlig basnivå⁴¹ för sina respektive insatser vid våld i nära relation.

Under många år har regeringens satsningar syftat till att förstärka samverkan mellan myndigheter. I SOU 2014:49 föreslår den nationella samordnaren Carin Götblad, att myndigheternas samverkan ytterligare kan förbättras och förstärkas genom ett effektivare och samlat grepp till skydd, stöd och hjälp för våldsutsatta personer utifrån deras individuella behov.

Samordnad individuell planering

Samordnad individuell plan (*SIP*) är lagstadgad sedan 2010 i både Socialtjänstlagen och Hälso- och sjukvårdslagen⁴². *SIP* är en plan som ska upprättas med den enskilde om de har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården och om det finns behov av samordning. Den enskilde ska samtycka att sådan plan upprättas. En *SIP* är ett verktyg för samverkan och samordning. Det är ett dokument som beskriver vilka insatser berörd socialtjänst respektive hälso- och sjukvårdsgivare planerar för en enskild, hur insatserna ska samordnas och hur ansvaret mellan huvudmännen ska fördelas. En *SIP* kan innehålla åtgärder från olika aktörer som till exempel hälsocentral, vuxenpsykiatri, beroendevård, skola, elevhälsa, verksamheten enligt LSS (lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade). Även åtgärder som samtidigt vidtas av andra huvudmän som exempelvis arbetsförmedling, försäkringskassa kan också ingå.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd gäller även för hälso- och sjukvården och enligt SOSFS 2014:4 och 14 kap. 1 § i Socialtjänstlagen har hälso- och sjukvårdspersonal skyldighet att anmäla när misstanke finns om att barn eller ungdomar under 18 år bevittnat våld, blivit utsatta för våld, övergrepp eller på annat sätt far illa.

Forskning

Under arbetet med socialstyrelsens *Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende* gjordes en kunskapsöversikt där det framkommer att det finns forskning om skyddade boenden. Det var få studier som handlade om effekter av insatsen skyddat boende. Två kunskapsöversikter innefattade studier om skyddat boende där det fanns tydliga indikationer på det skyddade boendets värde⁴³.

Konsekvenser för kvinnor som vistas i skyddat boende gäller inte bara det givna att det fysiska våldet minskar. Det visar även på att kvinnor, i vissa fall även på längre sikt, kan uppnå förbättrad livskvalitet, uppleva ökat socialt stöd, minskat våld och depression. En partners våld kan vara både kvarhållande och frigörande och processen med att bryta upp från en partner kan öka risken för allvarligt våld. Skyddat boende kan fungera som början på förändringsprocessen bort från våld. Att vistas på ett skyddat boende innebär inte att våldet per automatik upphör, uppbrott kan utlösa mer våld. Det är viktigt att samhället tillhandahåller skydd, stöd och hjälp för kvinnor som försöker lämna en partner som är våldsam. Att det sociala stödet omfattar riskbedömning, säkerhetssamtal och vid behov insatsen skyddat boende tillsammans med samtalsstöd, kan stärka säkerheten för en kvinna som agerar för att lämna sin partner⁴⁴. Sadowski, 2010, menade att kvinnor som får del av skyddat boende stannar mindre tid i relationer där det förekommer våld än kvinnor som inte får tillgång till skyddat boende. Resultaten visade även att det tar längre tid för kvinnor att lämna en våldsam partner för dem som inte har tillgång till skyddat boende.

⁴¹ Basnivå avseende samverkansmyndigheters insatser vid Våld i nära relation

⁴² 3 f § Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), 2 kap 7§ Socialtjänstlagen

⁴³ Sadowski, C, Intimate partner violence towards women, 2010, Tengström, A, Utvärdering av socialtjänstens och ideella kvinnojourers insatser för våldsutsatta kvinnor, 2011

⁴⁴ Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende, Socialstyrelsen, 2013; Ekbrandt, H. Separationer och mäns våld mot kvinnor, 2006, Schaeffer Lindgren, M, *Från himlen rakt ner i helvetet*, 2009

Under 2011 gav Socialstyrelsen i uppdrag till Karolinska institutet och Forskningscentrum för psykosocial hälsa (Forum) att utvärdera verksamheter inom socialtjänsten och kvinnojourers verksamhet. I utvärderingen framkom att kvinnorna hade betydligt sämre psykosocial hälsa än svenska kvinnor i övrigt. Till viss mån förbättrades gradvis den psykosociala hälsan för kvinnorna. Dock framkom vid uppföljning ett år senare att en stor andel kvinnor upplevde allvarliga psykiska problem. Utvärderingen framhåller vikten av strukturerade behovsbedömningar, relevansen av systematisk riskbedömning av våldsutövaren med avsikt att utforma en hållbar säkerhetsplanering för en skyddsökande. 2014 publicerade Nationellt centrum för kvinnofrid, (NCK), en befolkningsundersökning som bekräftar och visar på stark ökad risk för psykisk och fysisk ohälsa för människor som utsatts för våld⁴⁵. Konsekvenser av att uppleva våld kan påverka livet under lång tid och skyddade boendet kan vara en del i insatser som en våldutsatt kvinna kan vara i behov av. Det är dock viktigt att det skyddade boendet även innehåller stödjande samtal, riskbedömningar, säkerhetssamtal och att andra aktörer samverkar och arbetar med att motivera den våldsutövande mannen att ta emot behandling så att våld upphör.

Det finns behov av mer forskning när det gäller skyddade boenden och den effekt det kan ha på våldutsatta kvinnors möjligheter till ett liv utan våld.

Skyddat boende

Skyddat boende är ett begrepp som används i praktiken och används av olika personer i olika situationer. I Sverige finns det 206 skyddade boenden för olika målgrupper, varav den största målgruppen är kvinnor utsatta för våld i nära relation. Enligt socialstyrelsens nationella kartläggning av skyddade boenden drivs 71 % av ideella organisationer, ofta kvinnojourer, och 21 % drivs i kommunal regi och resterande 8 % drivs i privat regi⁴⁶. Carin Götblad, nationell samordnare har i sin utredning⁴⁷ lämnat förslag på att skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen.

Definition

I Socialstyrelsens vägledning om skyddat boende⁴⁸ finns en beskrivande definition om skyddat boende som lyder: en boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser. Det överordnade begreppet boende inom socialtjänsten definieras så här: organisatorisk enhet som yrkesmässigt bedriver socialtjänst i form av att tillhandahålla platser för heldygnsvistelse på uppdrag av socialnämnd eller motsvarande i kombination med insatser och som har tillgång till personal med relevant kompetens för dessa insatser.

Enligt Socialstyrelsens termbank, föreskrifter och allmänna råd vad gäller våld i nära relationer⁴⁹ finns det på ett skyddat boende åtgärder till skydd mot hot, våld eller andra övergrepp, t.ex. tillräcklig bemanning, tillräckliga skyddsanordningar som lås och larm samt andra skyddsåtgärder. Vidare ges relevanta insatser i form av samtal och stöd för att ge skyddspersonen, i detta sammanhang den våldutsatta kvinnan, verktyg att förändra sin situation. Den personal som är anställd på det skyddade boendet har för målgruppen relevant utbildning och erfarenhet. Socialtjänsten kan ibland ordna en plats t.ex. på hotellrum eller i en jourlägenhet till skydd mot hot, våld eller andra övergrepp som motsvarar de behov som den enskilde anses ha. Dessa platser räknas inte som skyddade boenden. Dessa boenden anses av Socialstyrelsen vara tillfälliga boenden⁵⁰.

⁴⁵ Våld och hälsa – en befolkningsundersökning om kvinnor och mäns våldutsatthet samt kopplingen till hälsa, NCK, 2014

⁴⁶ Kartläggning av skyddade boenden, Socialstyrelsen, 2013. Artikelnummer 2013-4-4

⁴⁷ SOU 2014:49

⁴⁸ Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende

⁴⁹ SOSFS 2014:4

⁵⁰ Socialstyrelsens termbank, <http://socialstyrelsen.item.se/showterm.php?fTid=764>

Vem behöver skyddat boende?

Människor utsatta för hot och våld kan tillfälligt behöva bo i ett skyddat boende. Kommunen har ansvar att erbjuda tillfälliga eller skyddade boende även till män som utsätts för våld i nära relation. I dagsläget har vi kunskap om att många kvinnor är utsatta för hot och våld av en partner eller före detta partner. Kvinnor utsätts i nära relationer, i högre utsträckning än män, för grovt och upprepat våld. Att vara i behov av ett tillfälligt boende eller skyddat boende handlar inte bara om någonstans att ta vägen när den gemensamma bostaden inte innebär en trygg plats att vistas på eller hög säkerhet gällande skalskyddet. Många kvinnor flyr för sitt liv och är skrämde och skrämda. För att tillgodose kvinnans behov kan det krävas ett boende, som har personal som har lämplig utbildning och erfarenhet att möta kvinnans behov av stöd i den akuta krisen. Ett skyddat boende ska motsvara kvinnors och eventuellt medföljande barns behov av skydd, stöd och hjälp.

- Kvinnor utsatta för våld i nära relation samt medföljande barn oavsett ålder eller kön som är i behov av hög grad av skydd, stöd och hjälp i den akuta situationen.
- Kvinnor med missbruksproblematik, funktionsnedsättning, eller äldre kvinnor samt kvinnor som har utländsk bakgrund eller kvinnor som är utsatta för våld i hederns namn, och HBTQ samt kvinnor från ursprungsbefolkningen och från nationella minoritetsgrupperna har en särskild utsatthet.

Det är viktigt att ta i beräkning att en kvinna där risken bedöms låg, kan vara mer skrämde och mer motiverad att lämna den gemensamma bostaden. En riskbedömning är en del av en bedömning och kvinnans egna erfarenheter och rädsla ska beaktas. I vissa högriskärenden kan våldsutövaren vara frihetsberövad, vilket gör att behovet av skyddat boende inte är aktuellt under den tiden. Behovet av skyddat boende kan uppstå under mycket kort varsel om våldsverkaren inte längre är frihetsberövad. Vägledning och erfarenheter, gällande användning av riskbedömningsverktyg, anger tydligt att hänsyn behöver tas till den våldsutsatta kvinnans egen bedömning. En riskbedömning ska även utgöras av de erfarenheter som den som faktiskt varit där, och sett, hört och med alla sina sinnen upplevt den våldsutövande partners agerande och ska särskilt beaktas i samband med beslut av insatser utifrån en riskbedömning⁵¹. Därtill behöver myndigheter även ta hänsyn till hur motiverade och trygg den våldsutsatta kvinnan är i att ta sig ur en relation med en partner som utsätter dem för våld och att lämna den gemensamma bostaden. Att bryta upp från en partner, som utsätter en för våld, medför i sig ökad risk för upprepat och dödligt våld.

Skyddat boende för kvinnor

Tillgång till skyddat boende kan ibland vara den enskilda insats som förhindrar upprepat våld eller dödligt våld. Många våldsutsatta kvinnor och deras barn har sökt skyddat boende för att få stöd och hjälp i en akut situation. I kombination med andra insatser som krisstödsamtal, riskbedömning och säkerhetssamtal och samverkan med andra myndigheter kan insatsen skyddat boende leda till ett tryggare liv.

Syftet med ett skyddat boende är att:

- Stoppa pågående våld.
- Minska våldets skadeverkningar.
- Inleda återhämtning.
- Påbörja förändringsprocessen.

Graden av skydd, stöd och hjälp i den akuta krisen fodrar bedömning från personal med rätt kompetens. Det skydd och stöd som erbjuds i ett skyddat boende ska vara av god kvalitet, individuellt anpassat och tillgängligt för dem som behöver det, oavsett var de bor. Att vara utsatt för våld och hot av en närstående person är en traumatisk upplevelse som orsakas en yttre händelse, våld, där den fysiska existensen, sociala identiteten, tryggheten och/eller våra livsmål blir allvarligt hotade.

---

⁵¹ Manual för Freda - Standardiserade bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer, Socialstyrelsen, 2014

Återhämtning genom krissamtal är en början på att återvinna känslan av sammanhang. Konsekvenser av våld kan medföra allvarliga bekymmer för den psykiska och fysiska hälsan på kort- och långsikt⁵² där betydelsen av skyddat boende med kvalitativt stöd från personal kan ha en läkande och viktig inverkan på framtida mående.

Anledning att bevilja insatsen skyddat boende för våldsutsatta kvinnor och medföljande barn är:

- Att säkerheten inte är tillgodosedd.
- Våldsutövaren går inte med på att flytta, eller att det inte finns garantier för att mannen inte återvänder.
- Att den våldsutsatta kvinnan bedöms vara i kris och att den utsattas behov av skydd, stöd och hjälp behöver tillgodoses.
- Att barnens behov av trygghet och säkerhet i den akuta situationen behöver tillgodoses.
- Ett skyddat boende ska erbjuda insatser som motsvarar den enskildes behov oavsett andra sårbarheter, t.ex. missbruksproblem eller funktionsnedsättning.

Barn på skyddat boende

För barn som lever i en familj där det förekommer våld mot en närstående vuxen blir tillvaron ofta oförutsägbar och kaotisk. Hemmet som ska vara en trygg och säker plats blir istället en plats där de mest skrämmande händelser sker. En del barn lever med reellt dödshot hängande över sig. Hoten kan handla om att pappa ska döda mamma, sig själv och/eller hela familjen. Konsekvenser av att uppleva våld som barn är allvarliga och en förutsättning för att bearbeta svåra händelser är att våldet upphör⁵³. Skyddade boenden som tar emot medföljande barn ska tillgodose barnets individuella behov av information och krisstöd. Barn kan ha utvecklat olika strategier och psykiska försvar för att hantera våldet och påverkas olika av våldet beroende på ålder, kön, karaktären på våldet, andra livsvillkor och personlig egenskaper. Ett skyddat boende som tar emot medföljande ska utformas från ett barnperspektiv och verksamheten ska anpassas för målgruppen medföljande barn, oavsett kön och ålder. Personal behöver särskild kunskap om barn som bevittnat/upplevt våld och deras behov av stöd och lokaler behöver vara anpassade för barns rörelse och lek. Vidare kan barn vara i behov av barnmedicinska och barnpsykiatriska insatser, varpå det är viktigt att det finns upprättade rutiner för samverkan mellan skyddat boende och hälso- och sjukvården. Vanligen så riktar sig våldsutövandet mot mammans relation med barnet och innebär att samspelet mellan mamma och barn skadas. Det är viktigt att individuellt krisstöd erbjuds likväl som krisstöd som syftar till att förbättra samspelet mellan mamma och barn⁵⁴.

Tillgänglighet

Behov av skyddat boende kan uppstå under dygnets alla tider. Erfarenheter från Kvinnojourer visar att det mest är under dagtid som kvinnor tar kontakt, ofta i samband med att dem eller partnern är på arbetet. Om kvinnan utsätts för våld under kväll, natt och/eller på helgen är det oftast polisen, hälso- och sjukvården eller socialtjänsten som kontaktas. Det är viktigt att ett skyddat boende kan ta emot kvinnor och medföljande barn dygnet runt, hög tillgänglighet. För kvinnor och barn som bor i det skyddade boendet visar erfarenheter från andra kommunala skyddade boenden, Kriscentrum Stockholm och Malmö, att behovet är stort att tala med någon under kvälls- och nattetid, när barnen sover och tankarna kommer. Tillgängligheten dygnet runt ses som en viktig del i det stödjande arbetet.

Erfarenheter från andra län

De kommuner som driver skyddat boende med personal är fortfarande få i jämförelse med kommuner som tar hjälp av kvinnojourer för att erbjuda skydd till våldsutsatta kvinnor och barn. Under året har studiebesök gjorts och kontakt tagits med företrädare för skyddade boenden från Malmö i söder till Uppsala i Norr. Kriscentrum i Stockholm lyfts fram som ett gott exempel för vad socialtjänsten kan

⁵² NCK- rapport 2014:1

⁵³ Arnell, A & Ekbohm, I, *och han sparkade mamma*, Rädda barnen, 1999

⁵⁴ Broberg, A & Almqvist, K, Barn som bevittnat våld mot mamma, 2004

göra i form av skyddat boende för utsatta kvinnor och barn. Skyddade boende med jämförbart befolkningsunderlag är kvinnoboendet Siri i Uppsala och Kriscentrum för kvinnor i Malmö.

Kvinnoboendet Siri, Uppsala

Ansvarig: Uppsala kommun (ca 207 000 invånare)

Lokal: stort tre våningshus ca 300kvm

Platser: 12, enrumslägenheter á 24 eller 15 kvadratmeter (självhushåll, gemensamt kök), kommer att utöka platser under 2015 till 17 platser p.g.a. behov. Det finns även utslussningsboende.

Bemanning: 12 personal, inkl chef, färre årsarbetare. Personalgrupp består av socionomer som ansvarar för handlingsplaner, samtal, gruppverksamhet, kontakter med myndigheter och som arbetar dagtid samt behandlingsassistenter som arbetar med krisomhändertagande, praktisk hjälp och finns tillgängliga kvällar, nätter och helger. Personal delar på städansvaret i personalutrymmen, de gemensamma utrymmena städas tillsammans med boende kvinnor och boenderummen städar kvinnorna själva. Anställer även manlig personal.

Finansiering: Verksamheten finansieras av kommunen och har en budget på ca 7 miljoner för personal, till kommer kostnad för lokal på ca 2 miljoner.

- Om andra kommuner vill köpa plats hos Siri så är kostnaden 2300 kr/kvinna/dygn och 700 kr/barn/dygn.
- Personalbemanning är högre på dag- och kvällstid, en anställd arbetar vaken natt.
- All personal har barnkompetens, men det finns anställd som särskilt ansvar för barnen på boendet.
- Boendet har olika skalskydd som larm, sluss, bevakningskameror, rörelsedetektorer, bärbara överfallslarm, väktare och anrop till polisen.
- Personalen på SIRI arbetar med struktur i vardagen för boende kvinnor och deras barn. Mamman har huvudansvaret för sina barn och personalen ordnar varje dag pedagogisk verksamhet och ytterligare organiserade aktiviteter, minst två gånger i veckan. Fokus på empowerment i kontakt med kvinnan och barnen.

Kriscentrum Malmö:

Ansvarig: Malmö stad (ca 270 000 invånare)

Platser: Nio platser, självhushåll, i behov av högt skydd. Malmö har ytterligare skyddade boenden för kvinnor med missbruksproblematik, hedersrelaterat våld och boende med mindre krav på skydd.

Bemanning: Tolv årsarbetare plus chef. Sju arbetar dagtid och två arbetar natt. Personalen är socionomer, socialpedagoger med inriktning socialt arbete, erfarenhet av myndighetsutövning. En anställd är husmor och ansvarar för praktiska arbetsuppgifter. Pedagoger/psykologer är också anställda

Finansiering: Verksamheten finansieras av Malmö kommun och har en budget på 7,5 miljoner kr.

Kvinnor betalar egen dygnsavgift 80 kr/dygn. Okänd kostnad för lokal.

- Kriscentrum Malmö gör en bedömning av kvinnans skyddsbehov vid den första kontakten och avgör på basis av den om boendet motsvarar hennes skyddsbehov.
- Kriscentrum har hög säkerhet. Det behövs inget biståndsbeslut för att bo på Kriscentrum.
- Alla barn som bevittnar våld/utsatts för våld anmäls till socialtjänsten. Mamman läser anmälan innan den skickas in.
- Kriscentrum ordnar mamma-barn grupp i syfte att stärka samspelet mellan mamma och barn. Kvinnogrupp och stöd till barn ordnas också.
- Särskilt barnsteam, två socionomer. De har uppmärksammat att många barn som kommer till kriscentrum har självskadebeteende. Erbjuder familjestöd och inte barnpassning. Mamman har huvudansvaret för sina barn.

Kriscentrum Stockholm

Ansvarig: Stockholm socialförvaltning

Platser: Sjutton platser, enrumslägenheter á 24 eller 15 kvadratmeter (självhushåll och gemensamt kök).

Bemanning: 21 personal, färre årsarbetare, socionomer el liknande, behandlingspersonal, barnteamet – socionomer och pedagoger, hantverkspedagoger, verksamhetsledare, biträdande verksamhetsledare, administrationspersonal, husmor. En personal arbetar natt.

Finansiering: Verksamheten finansieras av Stockholms stad.

- Kriscentrum har skalskydd, sluss, larm på fönster och dörrar, mobilt larm samt stationära larm i boendet. Nyckar med kod, som kvitteras. Om de inte återlämnas kan kod ställas om så att nyckeln ej passar till boendet. Securitas patrullerar området och det finns polislarm.
- Kvinnor upplever det som en stor trygghet att personal finns på plats dygnet runt. Barnen har ej umgänge med sin pappa.
- Kvinnor har en kontaktperson i personalgruppen under boendetiden. Fokus på skyddet, krisstödsamtal, myndighetskontakter, praktiska saker. Arbetar med självstärkande, empowerment.
- Kriscentrum pekar på vikten av kompetent personal med hög kunskap om våld.
- Viktigt att utforma stödinsatser till barn, så som pedagogiska aktiviteter, krisbearbetande samtal, lek och att det finns rutiner för hälsoundersökningar och skolgång. Många barn mår väldigt dåligt och är starkt påverkade av våldet och har ofta själv varit utsatta för fysiskt våld.

Skyddat boende i kommun i Halland

Ansvarig: privat aktör, AB. Företaget är ej vinstdrivande, betalar lönen för de anställda. Företagaren är socionom och arbetar själv i företaget.

Platser: fyra platser, självhushåll, gemensamt kök. Mindre lägenheter i flerfamiljshus på tre våningar.

Bemanning: socionomer, undersköterska. 1 personal alltid i tjänst och två under dagtid. Sovande jour.

Finansiering: dygnskostnad. Avtal finns med kommunerna, upptagningsområde – hela landet. 1850 kr/kvinna/dygn, 750 kr/barn/dygn.

- Boendet har hög säkerhet, okänt var boendet ligger. Med larm, skalskydd och är okänt för allmänheten. Falkenbergs kvinnojour är sambandscentral/sluss till boendet för skydd av våldsutsatta med stark hotbild. Alla myndighetsmöten sker på kvinnojouren, inte i boendet.
- Allt ingår i dygnskostnaden, utom fickpengar. Måltider intas tillsammans och dessa rutiner strukturerar dagen.
- Stor fokus på omhändertagande i den akuta situationen, hjälp med praktiska saker, kontakt med socialtjänst, advokat, ansöka skyddade personuppgifter, identitet. Fokus på att planera framåt. Ibland får personalen utredningsuppdrag från socialtjänsten och lämnar då information om de vardagliga situationerna i boendet.
- Barn får hemundervisning på kvinnojouren, inte i boendet. En lärare kommer dit och undervisar. Det finns lekrum, aktiviteter, utomhus lekplats för barnen, och akut krisstöd, använder lekpedagogik som metod. Barn får information om boendet.
- Lokalen har stora ytor, både inomhus och utomhus.

Erfarenheter från andra skyddade boenden är viktiga att beakta i samband med eventuell utveckling av likande verksamhet i Norrbotten. Alla kommunala boenden som har kontaktats har också angett vikten av att tänka på den geografiska placeringen av ett skyddat boende. Att ta hänsyn till faktorer som heterogen befolkning i området, närhet till hälso- och sjukvård, polis och livsmedelsbutiker. Goda transportmöjligheter är också av stor vikt.

Aktuell situation i Norrbotten

Den aktuella situationen i Norrbotten utmärks av att de flesta skyddade boenden, för kvinnor som är utsatt för våld i nära relation och deras medföljande barn, som kommunerna kan erbjuda drivs i ideell regi. Det finns inga privata aktörer och inga kommuner kan erbjuda skyddat boende som uppfyller de kvalitetsindikatorer⁵⁵ som socialstyrelsen anger för skyddat boende för våldsutsatta personer, det vill säga heldygnsvistelse med kvalificerad bemanning och andra relevanta insatser. Några kommuner kan erbjuda lägenhet som finns inom socialförvaltningens bostadsbestånd.

Aktuell situation kvinnojourer

I dagsläget kan 11 av länets kommuner erbjuda tillfälligt boende via kvinnojour. Sju av länets kvinnojourer bemannas dagtid av en till tre tjänster, hel- eller deltid eller projektanställning. Det varierar stort i länet över platser på jourerna, en del jourer har 1- 2 boenderum och Luleås kvinnojour har 6 boenderum. Kök och toalett är gemensamma utrymmen. Det varierar stort mellan jourerna om stöd till medföljande barn kan erbjudas, med undantag för kvinnojouren Iris, Luleå som sedan september har projektanställt en specialpedagog. Jourernas boende utgörs av lägenheter i centrala delar av kommunerna i nära anslutning till mataffärer, polis, hälsocentraler och kommunen.

Det finns varierande typer av skalskydd i boendena, en kvinnojour har installerat larm, säkerhetsdörr och de flesta saknar helt detta. Kvinnor i behov av skyddat boende har varierande tillgång till stöd på obekväma tider. Kvinnojourernas anställda och ideellt verksamma medlemmar gör individuella bedömningar utifrån hotbild om de kan ta emot kvinnan och medföljande barn. Kvinnojourerna i länet har ett upparbetat samarbete med varandra. Ett flertal våldsutsatta kvinnor har inte kunnat beredas plats i hemkommunens kvinnojour på grund av stark hotbild och risk för dödligt våld, platsbrist eller för att behoven hos kvinnan eller barnen varit omfattande.

Under tiden på en kvinnojour kan kvinnor få praktiskt stöd, samtal och stöd i vardagen. Det är få personer anställda på kvinnojourerna och barnens situation kan komma i skymundan utifrån resursbrist. Många jourer har särskilda informativa samtal med barnen, där de får information om kvinnojouren och varför de är där. Jourens anställda eller medlemmar ordnar vardagliga aktiviteter med boenden på jouren och deras barn. Kvinnojourer har uppmärksammat svårigheter för barn att gå i förskola och skola. I Sverige har alla barn i skolåldern skolplikt och kommunen har ansvar att säkerställa rutiner för barn som befinner sig på skyddat boende så att de kan få tillgång till den skola de har rätt till.

Statistik kvinnojourerna i Norrbotten 2013

Förfrågan ställdes till kvinnojourer i Norrbotten om statistik för 2013, på antal kvinnor och barn i behov av jourens boende p.g.a. hot om våld från närstående samt antal kvinnor som hänvisats till annan kommun p.g.a. stark hotbild, platsbrist eller av andra orsaker.

---

⁵⁵ Socialstyrelsens kvalitetsindikatorer, 2013, Dnr 5.4–36680/2011, <http://www.socialstyrelsen.se/SiteCollectionDocuments/pm-kvalitetsindikatorer-for-skyddade-boenden-lokal-niva.pdf>

Statistiktabell 2013

Kvinnjour/kommun	Antal vuxna	Boende nätter	Antal barn	Hänvisat till annat/platsbrist/ stark hotbild
Iris/ Luleå	24	1971 (82 i genomsnitt)	0 Tog ej emot barn	17
Boden	12	450	6 (238 nätter)	6 (3 stark hotbild) ⁵⁶
Piteå	10	253	8 (84 nätter)	10
Hera/ Arvidsjaur	3	69	6	1 psykisk ohälsa
Pärnan/ Älvsbyn	4	19	3 (9 nätter)	0
Haparanda	I/U ⁵⁷	41	I/U (21 nätter)	0
Kalix	8	302	4 (285 nätter)	6
Nike/ Gällivare	8	386	4	1 psykisk ohälsa
Kiruna	I/U	300	I/U	
Jokkmokk	3	ca 7	1	0
Pajala	I/U	I/U	I/U	I/U
Totalt	72	3839	32 +	41

Följande kommuner har ingen kvinnjour och inget boende att tillgå i kvinnjours regi: Överkalix, Övertorneå, Arjeplog. Dessa kommuner ordnar, vid behov, tillfälligt boende för våldsutsatta personer med kvinnjour i annan kommun, hotell eller vandrarhem.

Kvinnjourernas bedömning

Kvinnjourer menar allmänt att det är viktigt att kommunerna tar sitt fulla ansvar enligt gällande lagstiftning. De framför särskilt barnens situation. I samtal med företrädare för kvinnjourer i länets kommuner uttrycker ideella medlemmar och anställda att det finns behov av ett länsgemensamt skyddat boende, ett boende med hög säkerhet och andra insatser. Oberoende av hotbild och behov av insatser placerar många kommuner våldsutsatta kvinnor och medföljande barn på kvinnjourer. Gemensamt menar Norrbottens kvinnjourer att föreningarna inte har de resurser, den bemanning och kompetens, som behövs för att möta behov hos särskilt sårbara individer som t ex kvinnor med missbruksproblematik eller kvinnor som har omfattande behov av skydd, sociala insatser och psykologiskt stöd. Kvinnjourerna har begränsad möjlighet att erbjuda stöd och hjälp till kvinnor från dessa grupper. För många med behov av omfattande skydd, stöd och hjälp motsvarar inte kvinnjourens insatser behoven hos den enskilde, men kommuner placerar på jour ändå p.g.a. att det inte finns andra alternativ. I vissa lägen tar inte kvinnjourer emot och enligt jourernas erfarenhet kan då en del kommuner använda behandlingshem eller vandrarhem som alternativ.

Aktuell situation kommunerna

Ett fåtal kommuner i länet, Kiruna, Pajala, Luleå, Boden, har möjlighet att erbjuda tillfälligt boende via kommunlägenhet. Dessa lägenheter har sällan varken skalskydd eller bemanning för att kvinnor och barn som varit utsatt för våld i nära relation ska uppleva trygghet med att bo i lägenheten. Övriga kommuner kan ha tillgång till liknande boendeform, eller ordnar vid behov tillfälligt boende på kvinnjour, vandrarhem eller campingplats.

Luleå/Bodens kommun har en gemensam öppenvårdsmottagning, Freda – mottagningen, för våldsutsatta personer och barn som bevittnat våld. Till denna mottagning finns det 3 lägenheter som har skyddade inslag, i olika bostadsområden i Luleå/Boden. Det skyddade inslaget innebär att lägenheten är kopplad till Polisens STORM anrop, där ett anrop från lägenheten innebär en prioritering hos polisen att agera. De tre anställda på mottagningen installerar våldsutsatta personer

⁵⁶ Övriga skyddsökande personer nekades boende p.g.a. platsbrist

⁵⁷ I/U – ingen uppgift

och finns tillgängliga för personer som bor i lägenheterna under vistelsetiden. Största delen av tiden befinner sig personalen på mottagningen och inte i boende lägenheterna. Personalen arbetar kl. 8.00-17.00 och det finns möjlighet för våldsutsatta personer att bli beviljad insatsen kontaktperson under boende tiden.

Statistik från kommunernas verksamhet för socialtjänst

Förfrågan har ställts till kommunernas socialtjänst om antal våldsutsatta kvinnor och medföljande barn som hänvisats till och/eller beviljats insats till skyddat boende/kvinnojour.

Kommun	Antal vuxna	Boende nätter	Antal barn	Hänvisat till annat/platsbrist/ stark hotbild
Luleå ⁵⁸	I/U	I/U	I/U	
Boden	5	I/U	10	
Piteå	I/U			
Arvidsjaur	4	I/U	7	3 kvinnor 2 barn, stark hotbild
Älvsbyn	I/U			
Arjeplog	I/U (ej svar)			
Haparanda	6		2	1 kvinna (stark hotbild)
Övertorneå				
Överkalix	0	0	0	0
Kalix	1	I/U	1	0
Gällivare	0	-	0	0
Kiruna	5	I/U	I/U	0
Jokkmokk				0
Pajala	2	6/120 ⁵⁹	4	Samtliga placerades i annan kommun p.g.a. stark hotbild
Totalt	23	6/120	24	6 plus 2 barn

Luleå Freda – mottagningens lägenheter⁶⁰

Lägenheter	Kvinna	Barn
Lägenhet 1 Luleå	7	8
Lägenhet 2 Luleå	5	3
Lägenhet Boden	5	10
Totalt	17	21

Flertalet kommuner utreder ännu inte våldsutsatta kvinnors situation eller behov av skyddat boende och det finns ingen tillgänglig statistik att ta fram från kommunernas verksamhetssystem. Insatsen skyddat boende finns inte med i verksamhetsstatistik för någon av kommunerna i länet. Den statistik som inhämtats från kommunerna har förts manuellt, eller genom en översiktlig genomgång av inkomna ärenden. Det medför dock att statistiken inte kan sägas vara tillförlitlig.

Kommunernas bedömning

De lägenheter som kommunerna erbjuder till våldsutsatta kvinnor och medföljande barn har sällan de säkerhetsanordningar som bedöms lämpliga utifrån Socialstyrelsens kvalitetsindikatorer, ingen personal i boendet, inget larm eller andra skyddsanordningar. Ibland finns inte portkod till trapphuset. Många kvinnor upplever sig lämnade ensam i tomma lägenheter vilket kan leda till att kvinnan återvänder till den våldsutövande partnern. Den operativa personalen, socialsekreterare och behandlingspersonal som möter våldsutsatta kvinnor och deras barn, är i överlag överens om att det

⁵⁸ Luleå kommun har lägenheter med skyddade inslag via Freda – mottagningen. Se separat tabell för beläggning i dessa lägenheter.

⁵⁹ Boendenätter i egen kommun/annan kommun

⁶⁰ 2013

behövs olika alternativ att presentera för våldsutsatta kvinnor i behov av skyddat boende. Den sammantagna bedömningen hos kommunernas socialsekreterare och behandlingspersonal är det finns behov av ett skyddat boende i Norrbotten. Särskilt lyfter socialsekreterare fram behovet hos kvinnor med särskild utsatthet t.ex. våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik, kvinnor med funktionsnedsättning och kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld samt kvinnor utsatta för risk för upprepat våld. I de allra flesta fall löser socialsekreterare behovet av skyddat boende genom att erbjuda de alternativ som finns i Norrbotten och/eller alternativ som finns utanför länet.

Aktuell situation Region Nord-polisområde Norrbotten

Under 2013 kan polisen i Norrbotten se att antalet anmälda brott i nära relation minskar. Polisen menar att det främst är återfallsbrotten som minskar vilket kan ha påverkats av polisens egen utveckling av stöd till brottsoffer genom Brottsoffersamordningsgruppen, BOSAM och kommunernas utvecklade möjligheter att erbjuda stöd och hjälp i ett tidigt skeende efter att våldet inträffat.

Statistik polisen 2013

Tabell: Antalet brott i nära relation i respektive kommun.

Kommun	2012	2013
Arjeplog	9	9
Arvidsjaur	17	14
Boden	151	85
Gällivare	81	43
Haparanda	50	44
Jokkmokk	23	23
Kalix	56	50
Kiruna	58	60
Luleå	256	229
Pajala	14	11
Piteå	91	79
Älvsbyn	22	18
Överkalix	4	3
Övertorneå	5	11
Totalt	837	679

Mellan januari och juni 2014 kom polisen i kontakt med nio våldsutsatta kvinnor där risk för upprepat våld bedömdes som hög och där den våldsutsatta hade behov av skyddat boende. Utöver detta hade polisen kontakt med fem våldsutsatta kvinnor där risk för upprepat våld bedömdes som medelhög och där den våldsutsatta hade behov av skyddat boende. Polisen medverkar dock i att långt många fler våldsutsatta kvinnor och medföljande barn får kontakt med kvinnojourer eller socialtjänsten och där kontakten leder till att behovet av tillfälligt boende tillgodoses.

Polisens bedömning

I kontakt med polisens enhet för brottsoffersamordning, BOSAM, har polisen informerat att de bedömer att det finns ett behov av ett läns-gemensamt skyddat boende med professionellt mottagande, med personal, dygnet runt. De lyfter bland annat fram svårigheter med att få kontakt med kvinnojourer i en del kommuner i det akuta läget, att behoven hos kvinnan inte alltid matchar de alternativ av skyddade boenden som finns i Norrbotten. Polisen har varit i kontakt med våldsutsatta kvinnor och barn på tillfälliga boenden där våldsutsatta upplevt att de inte har fått det stöd som de har behövt. Det handlar om såväl känsla av ensamhet och brist på stöd i den svåra situationen som ett uppbrott från hemmet innebär, som rent praktiska omständigheter som brist på mat, rena kläder och en trygg ombonad miljö för att kunna landa. Polisen bedömer det riskabelt att endast tänka att det skyddade boendet är till för så kallade ”högrisk” ärenden då våldsutsatta kvinnor med barn kan vara mer rädd och skrämmd än vad risken enligt riskbedömningsverktyget visar.

Röster från våldsutsatta kvinnor

I samtal med socialsekreterare, ideella/anställda på kvinnojourer och polisen framkommer att många kvinnor har berättat om sina erfarenheter av skyddat boende. Sammanfattningsvis är kvinnor ofta väldigt nöjda med bemötandet från anställda på kvinnojour och kommunverksamheter som arbetar med stöd och behandling. När det gäller själva boendet så lyfter kvinnor fram följande erfarenheter:

- Ensamhet, ingen att prata med, sorg, längtan hem
- Smutsiga boenden
- Tomma lägenheter, när barnen skriker dånar det av eko
- Inget för barnen
- Vågar inte gå ut och handla
- Hamnar på camping med barnen, utan rinnande vatten
- Hamnar på vandrarhem
- Inget stöd, börjar tvivla på att det var rätt att anmäla
- Ingen att fråga om praktiska råd
- Brister i barnens skolgång

Många berättar att de inte står ut med ensamheten och att inte få stöd och hjälp som de behöver och återvänder till den våldsutövande partnern. Kvinnorna uppskattar stöd och hjälp och menar att det är viktigt för processen att bryta upp från en våldsam partner, men många upplever att samhället sviker på olika sätt. Det stöd som samhället kan organisera och erbjuda till kvinnan när hon tar steget att lämna en partner som är våldsam har naturligtvis stor betydelse för hur hon orkar/vågar/klarar att fullfölja den förändringsprocess som kan bli början till ett tryggare liv.

Gemensamt skyddat boende i Norrbotten?

Många kommuner i landet har svårigheter att lösa insatser för skyddat boende på egen hand och utvecklingen går sakta⁶¹. I dagsläget finns det inte befintliga skyddade boenden i Norrbotten med kvalificerad bemanning dygnet och andra relevanta insatser, som utgår ifrån lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd samt de kvalitetsindikatorer som tagits fram av socialstyrelsen. Det medför att kommunerna har svårigheter att erbjuda skyddat boende utifrån de differentierade behov som våldsutsatta kvinnor och medföljande barn kan ha och att kommunerna därmed inte följer den lagstiftning⁶², föreskrifter och allmänna råd⁶³ som gäller. I Norrbotten saknas förutsättningar för enskilda kommuner att tillgodose behovet av skyddat boende som motsvarar differentierade behov som våldsutsatta kvinnor kan ha. Kommunerna har under årens lopp samarbetat med länets kvinnojourer och resultatet av samarbetet har på många håll varit goda och i en del kommuner har jourerna upplevt svårigheter att samarbeta med kommunerna.

Norrbotten har genom erfarenheter av samverkan och särskilt genom den samverkan mot våld som pågått sedan 2011 goda förutsättningar att genom fortsatt samarbete och med samlade krafter utveckla ett gemensamt skyddat boende, för kvinnor och medföljande barn. Detta skulle medföra att alla kommunerna i Norrbotten följer de krav som ställs gällande skyddat boende samt att länet kan erbjuda ett jämlikt och kvalitetssäkrat stöd till kvinnor och barn som är utsatta för våld i nära relation och som är i behov av skyddat boende. Kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ökar i länet, vilket kommer att leda till att behovet synliggörs alltmer. Kvinnojourerna i Norrbotten lyfter fram den svåra situation som barnen kan ha på jourerna. Många barn bor på skyddade boenden i Sverige varje år, som medföljande till sin mamma som utsatts för våld av den andra vårdnadshavaren eller partner. Nationellt beräknas det att ca 2700 barn varje år tillbringar olika långa perioder på kvinnojourer eller skyddade boenden. Socialtjänsten har sällan startat utredning kring barnets

⁶¹ Våldsutsatta kvinnor och barn som bevitnat våld, slutrapport från nationell tillsyn, IVO2014-2

⁶² SoL 5 kap § 11

⁶³ SOSFS 2014:4

situation, fattat beslut eller beviljat insatsen skyddat boende och barnens situation kan under perioder vara rättsosäker⁶⁴. Med de resurser som jourerna förfogar över idag finns det inga möjligheter att svara upp mot behovet av individuellt stöd till barn på jourerna. Kvinnojourerna signalerar dock om att deras resurser inte är tillräckliga för kvinnor och barn med omfattande behov av stöd och hjälp och att kvinnojourernas boenden tillgodoser behov av skydd och stöd för kvinnor och barn med mindre omfattande behov. Kvinnor med funktionshinder, psykisk ohälsa eller kvinnor med missbruksproblematik kan inte beredas plats.

Kvinnojourernas roll är viktig och funktionell för de kvinnor som i stor utsträckning klarar sig själv. Många kvinnojourer har god kunskap och erfarenhet av omhändertagande och erbjudande av praktiskt stöd till kvinnor i behov av skyddat boende, dock är deras resurser begränsade utifrån finansiering av kvinnojourernas verksamhet och möjligheten att ha anställd personal. Om kommunerna fortlöpande använder kvinnojourer innebär detta att kvinnojourerna blir utförare av socialtjänst vilket medför vissa krav på jourerna, bland annat dokumentationskrav, förvaring av dokumentation och ansvar gällande Lex Sara anmälningar. Det medför ett ansvar från kommunerna att följa upp insatsen och försäkra sig om att kvinnojouren utför det uppdrag som ålagts dem genom att ta emot en våldsutsatt kvinna och medföljande barn. I den del som kvinnojourer är utförare kan de tillsynas av Inspektionen för vård och omsorg, IVO⁶⁵. Många kvinnojourer är skeptiska till att utföra insatser för socialtjänsten och endast ett fåtal kommuner i länet har avtal skrivna med kvinnojouren som beskriver förväntningar samt ansvar och roller som kommunen respektive kvinnojouren har. Om kvinnojourer ska utföra socialtjänst eller inte är upp till individuella jourer att ta ställning till.

Läget i Norrbotten, när det gäller skyddat boende, är att våldsutsatta kvinnor och medföljande barn som får hjälp genom insatsen lämnas ensamma i mycket hög utsträckning. Det stöd som finns är oftast tillgängligt endast under kontorstid. Kvällar och helger kan kvinnan och barn få kontakt med ideell medlem på kvinnojouren, undantag Luleå kommuns lägenheter via Freda-mottagningen där rutin finns så att kvinnan även kan ha kontakt med en kontaktperson via kommunen. Barn som bor i de skyddade boenden har begränsade individuella stödinsatser så som krisstöd och ofta saknas rutiner som tillgodoser barns rätt till skolgång.

Länssamordnarens bedömning

Det finns en särskild utsatthet kring att vara ensam i stor utsträckning under den första akuta tiden efter uppbrott från en partner som utövar våld. I uppbrottet och separationen från en partner som utövar våld är kvinnan som mest sårbar och oftast i behov av stöd från omgivningen. Det är också den situation som i sig kan medföra ökad risk för eskalerat och dödligt våld. Ett positivt och kvalitetssäkrat omhändertagande i det initiala skedet skapar större förutsättningar för återhämtning både för kvinnor och för barn. Det finns en konsensus i länet att barnens behov på tillfälliga boende ytterligare behöver uppmärksammas. I en akut situation behöver barnen bemötas och informeras för sin egen skull.

I Norrbotten finns det behov av att utveckla differentierade boendeformer för kvinnor och medföljande barn i behov av skydd från hot och våld. En prioriterad boendeform är ett boende som har bemanning dygnet runt, skalskydd, tillräckliga insatser som kan tillgodose kvalitetssäkrat stöd för målgruppen kvinnor och medföljande barn, som har behov av hög grad av skydd, stöd och hjälp i den akuta krisen, och på kort- och långsikt. Den sammantagna slutsatsen är att det finns förutsättningar att utveckla ett gemensamt skyddat boende i Norrbotten. Det kan medföra att Norrbotten utökar sina möjligheter att erbjuda skydd, stöd och behov som motsvarar våldsutsatta kvinnors differentierade behov. Det leder även till att förutsättningar för kommunerna att uppnå lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd samt basnivå ytterligare förstärks genom en gemensam satsning på ett skyddat boende. Kvalitetsfrågan, barnperspektivet och tillgänglighet för särskilt sårbara grupper lyfts särskilt fram som stöd för ett gemensamt skyddat boende mellan kommunerna i Norrbotten i nära samarbete med landstinget och polisen i Norrbotten.

⁶⁴ Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld, slutrapport av nationell tillsyn 2012-2013, IVO2014-2

⁶⁵ Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende, Socialstyrelsen, 2013, Artikelnummer 2013-9-2

Det finns olika alternativ för organisationsformen för ett gemensamt skyddat boende. Några alternativ kan vara:

- En kommun åtar sig att vara värd för Norrbottens gemensamma skyddade boende inom ramen för socialförvaltningen och att övriga kommuner ingår i en styrgrupp samt medfinansierar verksamheten.
- Norrbottens kommuner bildar ett gemensamt kommunalt bolag som tillhandahåller verksamheten skyddat boende, i likhet med Gryninge AB⁶⁶.
- Kommunerna samordnar en dialog med kvinnojourerna i syfte att förstärka samarbetet med kvinnojourerna med utgångspunkt i att genom avtal långsiktigt finansiera kvinnojourernas verksamhet så att jourerna kan tillhandahålla skyddat boende som motsvarar Socialstyrelsens föreskrifter, allmänna råd och kvalitetsindikatorer.

Det är politiska beslut som avgör om Norrbotten kommer att utveckla ett gemensamt skyddat boende för våldsutsatta kvinnor och medföljande barn i samverkan mellan kommunerna, landstinget och polisen i Norrbotten. Förslag till överenskommelse utgår från första alternativet att en kommun åtar sig att vara värd för ett gemensamt skyddat boende inom ramen för kommunens socialförvaltning och att länets övriga kommuner medfinansierar verksamheten.

Överenskommelse skyddat boende

Ambitionen är att inrätta ett läns-gemensamt skyddat boende för våldsutsatta med behov av hög grad av skydd, stöd och hjälp är att ge yttre trygghet och stöd för att möjliggöra inre trygghet, återhämtning och frigörande mot ett liv fritt från våld. Ett skyddat boende är alltid en avgränsad tillfällig lösning i en akut situation. För att det skyddade boendet ska ha möjlighet att fylla sin funktion krävs det att det finns andra insatser tillgängliga till exempel krisstödsamtal och praktisk hjälp. Det är även viktigt att beakta att det skyddade boendet har god tillgänglighet, att det i princip aldrig är helt fullt. Det måste finnas plats när det behövs för den enskilda kommunen. Vidare måste det finnas möjligheter till utslusningsboenden, i egna hemkommunen och/eller i en ny kommun.

Genom bedömningar om säkerhet/risk samt grad av behov av stöd hos kvinna och barn kan insatser differentieras. Att tillhandahålla lägenhet för mannen vars familj behöver skyddas i ett akut läge är ett alternativ som behöver övervägas. När säkerhet och behov av omhändertagande i den akuta krisen inte kan tillgodoses genom tillhandahållande av lägenhet/kvinnjour för den våldsutsatta är ett skyddat boende med personal ett viktigt alternativ.

---

⁶⁶ Gryninge Vård är en samhällsaktör som ägs gemensamt av kommunerna i Västra Götaland, som bland annat erbjuder skyddat boende som en av sina många verksamheter.

Referenser

Arnell, A & Ekblom, I, 1999, *och han sparkade mamma*, Rädda barnen.

Broberg, A & Almqvist, K, 2004, *Barn som bevittnat våld mot mamma*.

Ekbrandt, H, 2006, *Separationer och mäns våld mot kvinnor*, Göteborgs universitet.

Europarådets konvention om förebyggande & bekämpning av våld mot kvinnor & våld i hemmet, 2011, Europarådets föredragsserie nr 210, online <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Swedish.pdf>

Den Europeiska deklARATIONEN för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional, 2014, online <http://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/02/CEMR.pdf>

FN deklARATION mot våld mot kvinnor, 1993, New York, FN Declaration on the Elimination of violence against women. A/RES/48/104.

FRA – European union agency for Fundamental rights, 2014, *Violence against women an EU wide study*.

Inspektionen för vård och omsorg, 2014, *Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Slutrapport från nationell tillsyn*.

Isdal, P, 2001, *Meningen med våld*, Gothia.

Länsstyrelsens strategi för jämställdhetsintegrering I Norrbotten 2014-2016, online [http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/jamstallldhet/Extern-strategi-jamstallldhetsintegrering-Norrbotten%2020142016%20\(4\).pdf](http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/jamstallldhet/Extern-strategi-jamstallldhetsintegrering-Norrbotten%2020142016%20(4).pdf)

Nationellt centrum för kvinnofrid, 2010, *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen. Frågor om våld ur primärvårdsperspektivet*.

Nationellt centrum för kvinnofrid, 2014, Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns utsatthet samt kopplingen till hälsa.

Norrbottens läns landsting, *Handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2014-2016*, online <http://www.nll.se/publika/lg/ekpl/J%C3%A4mst%C3%A4lldhet/Handlingsplan%20J%C3%A4mst%C3%A4lldhetsintegrering%202014.2016.pdf>

Sadowski, C, 2010, *Intimate partner violence towards women*, online <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2907621/>

Samverkan mot våld, Kommunförbundet Norrbotten, 2012, *Basnivå avseende samverkansmyndigheters insatser vid Våld i nära relation*.

Samverkan mot våld, 2013, *Slutrapport Samverkan mot våld*.

Schaeffer Lindgren, M, 2008, Från himlen rakt ner i helvetet, online <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:211156/FULLTEXT02.pdf>

Socialstyrelsen, 2011, *Våld- handbok om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.*

Socialstyrelsen, 2013, *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige.*

Socialstyrelsen, 2013, *Termbanken skyddat boende*, online
<http://socialstyrelsen.iterm.se/showterm.php?fTid=764>

Socialstyrelsen, 2013, *Fristad från våld – en vägledning om skyddade boenden.*

Socialstyrelsens kvalitetsindikatorer, 2013, online
<http://www.socialstyrelsen.se/SiteCollectionDocuments/pm-kvalitetsindikatorer-for-skyddade-boenden-lokal-niva.pdf>

Socialstyrelsen, 2014, *Manual för Freda - Standardiserade bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer.*

Socialstyrelsen, 2014, *Föreskrifter och allmänna råd våld i nära relationer.*

Tengström, A, 2011, *Utvärdering av socialtjänstens och ideella kvinnojourers insatser för våldsutsatta kvinnor*, Karolinska Institutet, Forum.

Committee on The Rights of The Child, 2009, *Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the convention. Concluding observations: Sweden*

WHO, 2002, *World Report on Violence and Health*, online
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf

Statens offentliga utredningar

SOU 2014:49 Våld i nära relationer. En folkhälsofråga.

SOU 2014:71 Ett jämställt samhälle fritt från våld.

Propositioner

Prop. 1997/98:55, *Kvinnofrid*

Prop. 2006/07:38, *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

Regeringens skrivelser

Skr. 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*, online
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/21/42/ef0318b1.pdf>

Muntliga referenser

Wade, A, konferens Luleå, januari 2012

Nordanger & Almqvist, konferens, Stockholm, september 2013

Rösare, P, konferens, Luleå, oktober 2014

Birk, M, konferens, Stockholm, december, 2014